

Sygn. akt II CZ 146/16

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H. Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w O.
przeciwko M. S. i I. P. – S.
o uznanie czynności prawnych za bezskuteczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 lutego 2017 r.,
zażalenia pozwanych
na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 7 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt II (drugim) i pozostawia
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powódka H. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O. dochodziła przeciw pozwanym I.P. – S. i M. S. uznania za bezskuteczne wobec niej czynności dokonanych między małżonkami S.S. i M. S. a I. P. – S. lub M. S. względnie między S.S. a M. S., celem zaspokojenia wierzytelności powódki wobec dłużnika S. S. o zapłatę odszkodowania w wysokości 160 638 zł wynikającej z czynu niedozwolonego stwierdzonego wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 28 grudnia 2012 r. w sprawie VI K .../11 oraz wierzytelności powódki wobec dłużnika S. S. o zapłatę odszkodowania w wysokości 3 199 098 zł z tytułu naprawienia szkody wyrządzonej powódce przez to, że S. S., działając jako pełnomocnik Zgromadzenia Wspólników powódki, przekroczył swoje umocowanie i zawarł z P. W., wspólnikiem powódki i członkiem jej zarządu, w dniu 31 marca 2006 r. umowę o pracę, podwyższającą wynagrodzenie P. W. do kwoty 95 000 zł brutto miesięcznie, a w dniu 31 grudnia 2008 r. aneks do tej umowy, ustalający z kolei wynagrodzenie P. W. na kwotę 39 000 zł brutto miesięcznie.

Wyrokiem z dnia 16 października 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] oddalił w całości powództwo.

W zakresie, w którym powództwo zmierzało do umożliwienia zaspokojenia wierzytelności powódki w kwocie 160 638 zł, Sąd oddalił je przyjmując, że powódka nie udowodniła wysokości szkody mającej być źródłem tej wierzytelności, w związku z czym przyjął, że wierzytelność ta powódce nie przysługuje.

W odniesieniu do wierzytelności w kwocie 3 199 098 zł Sąd ustalił natomiast, po przeprowadzeniu postępowania dowodowego i dokonaniu ustaleń faktycznych, że wierzytelność ta przysługuje powódce względem S. S. Uwzględniając jednak zarzut pozwanych przyjął, że wierzytelność ta uległa przedawnieniu. Wskazał, że przy założeniu, iż wierzytelność ta ma źródło w odpowiedzialności kontraktowej, tzn. jest wierzytelnością o naprawienie szkody wynikłej z nienależytego wykonania zobowiązania przez S. S. (art. 471 k.c.), właściwy był trzyletni termin przedawnienia określony w art. 118 k.c. Rozpoczął on bieg w dniu 31 marca 2006 r. i upłynął przed wytoczeniem powództwa, które

nastąpiło w dniu 14 listopada 2014 r. Natomiast przy założeniu, że wierzytelność ma źródło w odpowiedzialności deliktowej, tzn. jest wierzytelnością o naprawienie szkody wynikłej z czynu niedozwolonego (art. 415 k.c.), właściwy był trzyletni termin przedawnienia określony w art. 442¹ § 1 k.c. Ten termin z kolei należało liczyć od lutego 2009 r., gdyż wtedy powódka dowiedziała się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia, tj. dowiedziała się o umowach zawartych w jej imieniu z P. W. przez S. S. Termin ten także upłynął, zanim zostało wytoczone powództwo.

Sąd rozważył ewentualność zastosowania art. 442¹ § 2 k.c. Wskazał, że wyrokiem z dnia 25 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w [...], sygn. akt III K .../11, uniewinnił S. S. od zarzutu popełnienia przestępstwa określonego w art. 296 § 2 w zw. z art. 296 § 3, art. 284 § 2, art. 294 § 1 i art. 18 § 3 k.k. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. akt II AK .../15. W związku z tym Sąd pierwszej instancji samodzielnie ocenił, czy zachowanie dłużnika S. S. wypełniało znamiona przestępstwa określonego w art. 296 § 2 w zw. z art. 296 § 3, art. 284 § 2, art. 294 § 1 i art. 18 § 3 k.k. Przyjmując, że zachowanie to nie stanowiło przedmiotowego przestępstwa, uznał, iż nie ma podstaw do zastosowania terminu przedawnienia określonego w art. 442¹ § 2 k.c.

Ponadto Sąd Okręgowy przyjął, że powódka, dokonując w dniu 25 czerwca 2014 r. cesji wierzytelności w kwocie 3 199 098 zł względem P. W. na rzecz P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w O., utraciła przymiot wierzyciela także w stosunku do dłużnika S. S.

Sąd zastrzegł jednak, że - gdyby nie fakt przedawnienia wierzytelności w kwocie 3 199 098 zł oraz gdyby nie fakt utraty przez powódkę przymiotu wierzyciela względem S. S., powództwo należałoby uwzględnić, gdyż spełnione były pozostałe przesłanki określone w art. 527 i art. 528 k.c.

Powódka wniosła apelację od wyroku z dnia 16 października 2015 r.

W toku postępowania apelacyjnego Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 23 maja 2016 r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. akt II AK .../15, oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 25

lutego 2015 r., sygn. akt III K .../11, i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 7 czerwca 2016 r. oddalił apelację w zakresie, w którym chodziło o umożliwienie zaspokojenia wierzytelności powódki w kwocie 160 638 zł (pkt I). W pozostałym zakresie, tj. w zakresie, w którym chodziło o umożliwienie zaspokojenia wierzytelności powódki w kwocie 3 199 098 zł (pkt II), Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok oraz przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania. Sąd Apelacyjny uznał, że w tym zakresie doszło do nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., gdyż Sąd Okręgowy nie poczynił własnych ustaleń faktycznych co do tego, czy zachowanie S. S. wypełniało znamiona przestępstwa określonego w art. 296 § 1 k.k., i nie wyjaśnił, dlaczego nie popełnił on tego przestępstwa, naruszając tym samym art. 328 § 2 k.p.c. Dlatego Sąd Apelacyjny przyjął, że Sąd Okręgowy nie zbadał należycie materialnej podstawy żądania pozwu, a uzasadnienie jego wyroku pozostawia poza kontrolą instancyjną sferę motywacyjną tego wyroku co do kwestii istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Pozwani wnieśli zażalenie od wyroku z dnia 7 czerwca 2016 r., zaskarżając go w zakresie rozstrzygnięcia co do wierzytelności w kwocie 3 199 098 zł. Zarzucili naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. Wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w granicach zaskarżenia oraz o przekazanie w tych granicach sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, niepubl.;

z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13, niepubl.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.).

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.), przy założeniu jednak, że sąd, przyjmując przedawnienie dochodzonego roszczenia, nie zbadał uprzednio jego istnienia.

W sytuacji, w której w sprawie o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej (art. 527 i nast. k.c.) sąd bada istnienie wierzytelności, dla celów zaspokojenia której czynność ma być uznana za bezskuteczną, a po stwierdzeniu jej istnienia przyjmuje, że powództwo nie może być uwzględnione, gdyż wierzytelność ta jest przedawniona, nie dochodzi do nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Jest tak tym bardziej wtedy, gdy sąd przesądził spełnienie pozostałych przesłanek skargi pauliańskiej wynikających z art. 527 i nast. k.c.

Podniesiona przez Sąd Apelacyjny kwestia, czy zachowanie S. S. wypełniało znamiona przestępstwa, mająca znaczenie jedynie dla oceny, czy doszło do przedawnienia wierzytelności powódki w kwocie 3 199 098 zł (art. 442¹ § 2 k.c.), została rozważona przez Sąd Okręgowy. Jeśli Sąd Apelacyjny uznał, że rozważenie to było niedostateczne, w tym przyjął, że konieczne było dokonanie dodatkowych ustaleń faktycznych w tym zakresie, powinien był uczynić to we własnym zakresie. W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji kontynuuje bowiem - w granicach zaskarżenia - merytoryczne rozpoznawanie sprawy (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55).

Gdy Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę (art. 378 § 1 k.p.c.), zmienia lub uzupełnia ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) nie zostaje naruszone (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20, postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2013 r., Ts 216/12, OTK-B 2013, nr 5, poz. 498).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

kc